

Jemen w ruchu: etnografia wędrówek przez wojnę i granice

Chociaż ocenia się że Jemen, od wybuchu wojny w 2015 roku, jest miejscem największego kryzysu humanitarnego na świecie, to co dzieje się w tym kraju rzadko pojawia się w mediach, i jeszcze rzadziej w opracowaniach akademickich. W nielicznych istniejących opisach dominuje perspektywa geopolityczna, w której zwykli Jemeńczycy są nieobecni; zredukowani do niemych ofiar. Poprzez etnograficzne zaangażowanie z Jemeńczykami 'w ruchu' - tymi, którzy uciekając przed wojną szukają lepszego życia w Europie i na świecie- mój projekt badawczy ma za zadanie przekierowanie dominujących narracji w stronę doświadczeń tych, dla których wojna i migracja wplatają się w historie życia. Rekonstruując globalne wędrówki Jemeńczyków, zamierzam zwrócić uwagę na przemoc wojny i reżimów granicznych, ale też opowiedzieć historię ludzkiej wytrwałości i zdolności do działania. Tym samym celem proponowanego projektu jest stworzenie studium, które obrazuje nie tylko cierpienie Jemeńczyków, ale również ich podmiotowość, strategię przetrwania oraz zmagania o mobilność.

Ruchy migracyjne są często rozumiane jako jednorazowe i jednokierunkowe przemieszczanie się z kraju pochodzenia do kraju osiedlenia, albo ogólniej do Unii Europejskiej. Moje wstępne badania terenowe z jemeńskimi migrantami w Grecji dekonstruuje ten obraz, wskazując na drogi, które są nieliniarne, wydłużone w czasie i przestrzeni, niebezpieczne. Skomplikowane podróże Jemeńczyków pokonują tereny starć wojennych, nalotów i checkpointów; mórz i pustyni; lotnisk i dworców; obozów przemytników i obozów dla uchodźców, a także lasów, ulic i skłotów, gdzie jemeńscy migranci często śpią, chowają się i odpoczywają. Chociaż Jemeńczycy zazwyczaj próbują osiedlić się w krajach Europy Zachodniej, ich wędrówki często latami ciągną się przez kraje Globalnego Południa, a wielu nigdy nie dociera do Europy. Z perspektywy tych przestrzennych i indywidualnych trajektorii moje badania starają się zrozumieć jak przemoc wojny i granic jest doświadczana i interpretowana, ale też jak jest negocjowana i kontestowana. W odróżnieniu od opisów, które kryminalizują migrantów albo traktują ich jako bierne ofiary, mój projekt szuka odpowiedzi na pytania: Jak wyglądają zmagania o ruch i godne życie, w kontekście przemocy strukturalnej wojny, militaryzacji granic i innych form kontroli ludzkiej mobilności? Jak ci którzy decydują się opuścić Jemen realizują swoją sprawczość w drodze? Jak formułują swoje strategie i omijają niebezpieczeństwa? Jakie więzi solidarności, przyjaźni i troski są budowane między ludźmi w ruchu?

Aby udokumentować jemeńskie wędrówki przez kraje Globalnego Południa i Europy, moje badania będą prowadzone w oparciu o metody etnografii wielostanowiskowej i mobilnej. Badania terenowe będą prowadzone w miejscach, przez które Jemeńczycy najczęściej przejeżdżają, skąd próbują przedostać się dalej, lub gdzie mają nadzieje się osiedlić (takich jak Malezja, Turcja, Egipt, a w Europie Niemcy, Holandia i Szwecja). Badania będą też prowadzone w ruchu, podążając za uczestnikami badania-fizycznie i wirtualnie- aby uchwycić różne fazy ich wędrówek (np. przez szlak Bałkański). Postrzegając jemeńskich migrantów jako 'podmioty opowiadające' - a nie 'opowiadane przedmioty' wojny i kryzysu migracyjnego - mój projekt ma za zadanie odzwierciedlić doświadczenia Jemeńczyków w ruchu, w ich własnych słowach, systemach wiedzy i skali. W tym celu, badania będą opierały się na pogłębionych wywiadach biograficznych, powtarzanych wywiadach swobodnych, a także na komunikacji prowadzonej telefonicznie i internetowo.

Zebrane w ten sposób obrazy, mapy i narracje będą stanowiły swoiste archiwum, które ma ukazać to co jest przemilczane w obowiązujących opisach jemeńskiej wojny oraz kryzysu migracyjnego. Ponadto, skupiając się na rzadko eksplorowanym elemencie drogi i globalnych wędrówkach moje badania zakwestionują 'metodologiczny nacjonalizm' i perspektywę sedentarystyczną nauk społecznych. Oryginalna optyka, która w centrum stawia ścieżki, wiedzę i światy życia Jemeńczyków, pozwoli ukazać połączenia między różnymi kontekstami i doświadczeniami migracyjnymi, które zazwyczaj rozpatrywane są odrębnie. Tym samym, moje etnograficzne badania dostarczą unikatowej wiedzy na temat kryzysu wojennego i jemeńskiej migracji, ale też szerzej, wzbogacą literaturę z zakresu antropologii kulturowej i politycznej oraz badań nad migracjami i granicami.

Proponowany projekt jest niejako kontynuacją moich dotychczasowych badań prowadzonych w Jemenie między 2008 i 2014 rokiem, i opiera się na wstępnych badaniach terenowych z jemeńskimi uchodźcami, które prowadziłam w Grecji (czerwiec-sierpień 2019).